

Motion till riksdagen 2020/21:3738

av **Elin Segerlind m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2020/21:27 Nytt regelverk för handel med utsläppsrätter

1 Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige i den kommande översynen av utsläppshandelsdirektivet bör verka för en reformering av EU:s handelssystem med utsläppsrätter och tillkännager detta för regeringen.

2 Bakgrund

Propositionen föreslår en ny lag om vissa utsläpp av växthusgaser som ersätter lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter. Det nya regelverket syftar till att genomföra nödvändiga ändringar i svensk rätt med anledning av EU:s utsläppshandelsdirektiv och ett ändringsdirektiv inför den fjärde handelsperioden. Vidare föreslås även ändringar med anledning av antagandet av det globala klimatstyrmedlet för flygverksamhet (Corsia) som inom EU genomförs inom ramen för utsläppshandelssystemet. Det föreslås också vissa ändringar i miljöbalken. Den nya lagen och lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2021.

3 Utsläppshandelssystemet behöver skärpas ytterligare

Vänsterpartiet välkomnar att utsläppshandelsdirektivet inför den fjärde handelsperioden ändrats genom Europaparlamentets och rådets direktiv. Det innehåller viktiga reformer i rätt riktning, bl.a. ökad takt i årliga minskningar av utsläppsrätter, minskad gratis utdelning av utsläppsrätter och stärkt marknadsstabiliseringsreserv. Marknadsstabiliseringsreserven justerar utbudet av utsläppsrätter så att stora överskott undviks i framtiden.

Vänsterpartiet anser dock att det krävs ytterligare åtgärder för att stärka klimatnyttan med utsläppsrätter. Målsättningen för koldioxidminskningen måste skärpas genom att taket för koldioxidutsläppen från Europas industrianläggningar skrivs ned ytterligare.

Ett minimipris på utsläppsrätter bör införas så att konjunkturrelaterade efterfrågeminskningar eller en underskattning av industrins möjligheter att sänka sina utsläpp inte saktar ned omställningen. Dessutom behöver systemet förändras i grunden även till formen. Alla utsläppsrätter ska auktioneras ut och inkomsterna från detta tillfalla medlemsländerna. Sverige bör inom EU verka för att en sådan reformering i grunden görs av EU:s handelssystem med utsläppsrätter. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4 Miljöbalken behöver vässas

Tillståndsprocessen om utbyggnad av Preemraffs raffinaderi i Lysekil tydliggör enligt Vänsterpartiet att EU:s regelverk och Sveriges nationella lagstiftning brister för att vi ska nå såväl nationella klimatmål som Parisavtalets målsättningar. Om inte Preem hade valt att dra tillbaka sin ansökan om tillstånd hade verksamheten kunnat bli Sveriges största utsläppskälla av växthusgaser. Tillståndet kunde också i värsta fall ha getts utan att det var tidsbegränsat. Att Preemraff ingår i EU:s handel med utsläppsrätter försvårar våra möjligheter att med nuvarande nationell lagstiftning begränsa utsläppen av växthusgaser i enlighet med av riksdagen antagna samhällsmål.

I regeringsförklaringen 2019 aviserade regeringen att all relevant lagstiftning ska ses över utifrån det klimatpolitiska ramverket. Några konkreta förslag har dock inte lagts till riksdagen för att åtgärda bristerna i miljöbalken. Vi anser att klimatet inte kan vänta och att miljöbalken skyndsamt bör vässas för att stärka förutsättningarna för nödvändiga utsläppsminskningar av växthusgaser.

4.1 Förtydliga hur samhällsmål ska beaktas när miljöbalken tillämpas

I Naturvårdsverkets rapport *Fördjupad utvärdering av miljömålen 2019* konstateras att miljöbalken och dess tillämpning behöver vässas för att vi ska nå våra miljömål. Naturvårdsverket föreslår att regeringen tar initiativ till att förtydliga i miljöbalken hur samhällsmål ska beaktas när miljöbalken tillämpas, t.ex. vid tillståndsprövning. Myndigheten konstaterar att om en verksamhet även om skyddsåtgärder vidtas kan orsaka skada eller olägenhet av väsentlig betydelse kan bestämmelserna i balken medföra att verksamheten inte får bedrivas eller att det krävs särskilda skäl och regeringens tillstånd för att verksamheten ska få bedrivas. Detta innebär att om tillräckliga skyddsåtgärder och försiktighetsmått inte kan föreskrivas på grund av att det vore orimligt enligt skälighetsavvägningen ska det, om påverkan riskerar att vara av väsentlig betydelse, inte leda till mindre långtgående krav på verksamheten eller åtgärden utan i stället att verksamheten eller åtgärden inte tillåts. I dag görs olika tolkningar och det saknas en vedertagen och utvecklad metod för hur skälighetsavvägningen ska göras. Det görs också olika bedömningar av vad som kan anses utgöra en skada eller olägenhet av väsentlig betydelse. Det leder i vissa fall till felaktiga avvägningar och bedömningar, vilket kan få negativa konsekvenser för exempelvis våra ekosystem.

Naturvårdsverkets tolkning, utifrån miljöbalkens syfte och förarbeten, är att en avvägning mot olika samhällsintressen endast kan göras inom ramen för vad miljön och

naturen tål och att detta bör förtydligas i miljöbalken. Vänsterpartiet delar denna tolkning.

4.2 Tidsbegränsa tillstånd enligt miljöbalken

Vänsterpartiet anser inte att det är rimligt att tillstånd i princip ges för evigt till verksamhetsutövare. I dag kan de endast omprövas vid vissa angivna förutsättningar och på initiativ av en miljömyndighet. Naturvårdsverket har konstaterat att det i propositionen till miljöbalken framfördes att tillstånd i ökad utsträckning ska kunna meddelas för begränsad tid, och att det framför allt ska gälla stora verksamheter som har en kraftig miljöpåverkan. Så är alltså inte situationen i dag. I de fall verksamheter tidsbegränsas så rör det framför allt mindre omfattande verksamheter.

Naturvårdsverket föreslår i rapporten Fördjupad utvärdering av miljömålen 2019 att man bör se över miljöbalken och dess tillämpning så att tillstånd enligt miljöbalken speglar både teknikutveckling och samhällets förändring. Myndighetens uppfattning är att huvudprincipen bör vara att tillstånd tidsbegränsas. Vår uppfattning är att detta är det rimliga förhållningssättet för en modern miljölagstiftning och i enlighet med de av riksdagen antagna miljömålen.

4.3 Ökade klimatkrav på verksamheter

I Naturvårdsverkets rapport Fördjupad utvärdering av miljömålen 2019 konstaterar myndigheten att aktuell forskning gör bedömningen att tillståndspliktiga miljöfarliga verksamheter har ett stort påverkanstryck (52 procent av Sveriges påverkan) på orsaken till att preciseringen för miljömålet Begränsad klimatpåverkan inte uppfylls. Vid tillståndsprövning och tillsyn kan miljöbalken tillämpas så att klimatpåverkan från verksamheter minskar. Naturvårdsverket konstaterar att det hittills skett i liten utsträckning och att det finns en outnyttjad potential, och sannolikt beror det på att det finns en osäkerhet om hur miljöbalken kan tillämpas för klimatomställning. Genom en utvecklad tillämpning av miljöbalken finns det möjligheter att minska klimatpåverkan från verksamheter, enligt myndigheten.

Naturvårdsverket konstaterar att en bedömning behövs av vilket stöd 1 kap. 1 § miljöbalken och hänsynsreglerna i 2 kap. ger för en höjd klimatambition, bl.a. sambandet med hushållningsreglerna i 5 §. Möjligheten att i dag ställa krav på verksamheter som ingår i EU:s handelssystem för utsläppsrätter (ETS), och som därmed omfattas av förbudet i 16 kap. 2 c § första stycket miljöbalken, behöver belysas och förtydligas, liksom vad en förändring av denna regel skulle innebära. Även möjligheterna att ställa krav på verksamheter som inte omfattas av förbudet behöver förtydligas.

Även Klimatpolitiska rådet konstaterar att den nuvarande svaga styrningen av de sektorer som omfattas av handelssystemet reser frågor om relationen mellan handelssystemet och miljöprövningen av stora punktkällor, t.ex. etablering av nya industrier med betydande växthusgasutsläpp. Klimatpolitiska rådet hänvisar i sin rapport 2019 till Preemraffs dåvarande planer på att öka kapaciteten vid sin anläggning i Lysekil till 17 procent av dagens totala utsläpp från all industri i Sverige.

Klimatpolitiska rådet konstaterar vidare att enligt EU:s handelsdirektiv (som reglerar EU:s system för handel med utsläppsrätter) och industriutsläppsdirektivet (IED) är det

inte möjligt för medlemsländerna att ställa krav som rör växthusgasutsläpp när tillstånd prövas för anläggningar som omfattas av handelssystemet. I den svenska miljöbalken har direktiven omsatts i en bestämmelse som innebär att inga krav heller får ställas på sådana anläggningar när det gäller användningen av fossila bränslen. Skälet till bestämmelserna är att man har velat skydda syftet med handelssystemet, som är avsett att leda till kostnadseffektiva minskningar av utsläppen i EU. Rättsläget är dock inte helt klart och frågan är komplex, enligt Klimatpolitiska rådet. Till exempel har Storbritannien antagit nationell lagstiftning om begränsning av koldioxidutsläpp separerat från den vanliga miljöprövningen och industriutsläppsdirektivet. Lagstiftningen har notifierats till EU, och kommissionen har inte återkommit med invändningar. Klimatpolitiska rådet konstaterar att klimatet uttryckligen inte finns med i miljöbalkens portalparagraf, 1 §, som anger balkens övergripande mål och tillämpningsområde. Där listas människors hälsa och miljö, biologisk mångfald, värdefulla natur- och kulturmiljöer, resurshushållning och återanvändning – men inte klimatet.

Elin Segerlind (V)

Hanna Gunnarsson (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Håkan Svenneling (V)

Jens Holm (V)

Yasmine Posio (V)

Jessica Thunander (V)